การกำหนดการเผื่อตายไว้ ดังนั้นจึงต้องเป็นเจตนาของผู้ทำคือผู้เยาว์เอง ในกรณีนี้กฎหมายกำหนดว่าต้องอายุ 15 ปี จึงสามารถทำพินัยกรรมได้ และหากอายุไม่ถึง 15 ปี พินัยกรรมนั้นย่อมเป็นโมฆะ มิใช่เป็นเพียงโมฆียะเท่านั้น ดังบัญญัติในมาตรา 1703 ว่า "พินัยกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุไม่ครบ 15 ปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้นเป็นโมฆะ"

ข. การรับรองบุตร อันเกิดจากบิดามารดามิได้สมรสกันตามกฎหมาย จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร (มาตรา 1547) ดังนั้นการรับรองบุตรในมาตรา 1547 นี้ ผู้เยาว์จึงต้องทำเอง เฉพาะตัว โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม

ค. การสมรสของผู้เยาว์ที่อายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ตามที่มาตรา 1448 ระบุไว้และมิได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ(มาตรา 1503–1509) ขอให้ศาลเพิกถอนได้ (มาตรา 1504, 1510) แต่การสมรสนั้นสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลาที่ศาลยังมิได้เพิกถอน (มาตรา 1501, 1502 และมาตรา 1511)

ข้อสังเกต กรณีในข้อ ค. เป็นบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษในเรื่องผลของนิติกรรม (การสมรส) ที่เป็นโมฆียะ

3. นิติกรรมที่จำเป็นเพื่อการเลี้ยงชีพของผู้เยาว์ มาตรา 24 บัญญัติว่า "ผู้เยาว์อาจกระทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการสมแก่ฐานานุรูป และเป็นการจำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพตามสมควร" ตามมาตรา 24 นี้ นิติกรรมที่ผู้เยาว์ทำได้เองมีหลักเกณฑ์อยู่ 2 ประการคือ

1. ต้องเป็นการจำเป็นเพื่อการเลี้ยงชีพตามสมควร หมายถึง สิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามปกติตามควรแก่ฐานะในสังคม เช่น นาย ก. อายุ 12 ปี บ้านอยู่ใกล้โรงเรียน นาย ก. อาจซื้อจักรยานคันหนึ่งสำหรับใช้ขับขี่ไปโรงเรียนได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม แต่หาก นาย ก. จะซื้อรถยนต์คันหนึ่งเพื่อใช้ขับไปโรงเรียน ดังนี้น่าจะไม่ใช่สิ่งจำเป็นตามควรแก่ฐานะนักเรียน อันจะทำได้เอง

ตามมาตรา 24

2. นิติกรรมอันเป็นเพื่อการเลี้ยงชีพต้องสมควรแก่ฐานานุรูปแห่งตน ความเหมาะสมแก่ฐานะเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องพิจารณาเป็นรายบุคคลไป ผู้มีฐานะร่ำรวยอาจซื้อสิ่งจำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตได้ตามที่ควรมี

ข้อสังเกต นิติกรรมที่ผู้เยาว์จะทำได้เองตามมาตรา 24 ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ทั้งสองประการด้วยกัน ขาดอันใดอันหนึ่งมิได้

นอกจากนี้ใน ป.พ.พ. มาตรา 1598/9 ยังบัญญัติว่า "การร้องขอให้ถอนผู้ปกครองตามมาตรา 1598/8 นั้น ผู้อยู่ในปกครองซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์หรือญาติของผู้อยู่ในปกครองหรืออัยการจะเป็นผู้ร้องขอก็ได้" จากมาตรานี้แสดงว่าผู้เยาว์อายุกว่า 15 ปีบริบูรณ์ สามารถร้องขอต่อศาลให้ถอนผู้ปกครองเนื่องจากผู้ปกครองละเลยหรือหย่อนความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้

6) ผู้เยาว์ประกอบกิจการค้า

กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษในมาตรา 27 และ 28 พอจะแยกอธิบายได้ดังนี้

1. <u>การขออนุญาต</u> ป.พ.พ.มาตรา 27 บัญญัติว่า "ผู้เยาว์จะขออนุญาตผู้แทนโดยชอบธรรมเพื่อประกอบกิจการค้าขายรายหนึ่งหรือหลายรายก็ได้ ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาต และผู้เยาว์ร้องขอต่อศาล ศาลจะมีคำสั่งมอบอำนาจให้ผู้เยาว์ทำกิจการค้าขายก็ได้ เมื่อเห็นว่าการนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์"

1.1 กิจการค้าขาย คือการประกอบธุรกิจเพื่อแสวงหากำไร เมื่อผู้เยาว์มีความประสงค์ที่จะประกอบกิจการค้าขายรายหนึ่งหรือหลายราย ต้องได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรม เช่นเดียวกับหลักทั่วไป

1.2 ในกรณีที่กิจการค้าขายนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ และผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาต ศาลจะมีคำสั่งมอบอำนาจให้ผู้เยาว์ทำกิจการค้าขายก็ได้เมื่อผู้เยาว์ร้องขอ

เห็นได้ว่าในมาตรา 27 กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษต่างจากกรณีทั่วไปคือ ให้ศาลมีอำนาจในการอนุญาตให้ผู้เยาว์ประกอบกิจการค้าขายได้

2. เมื่อผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการค้าขายแล้ว มาตรา 28 บัญญัติว่า "ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ทำกิจการค้าขายรายหนึ่งหรือหลายรายแล้ว ในความเกี่ยวพันกับกิจการค้าขายอันนั้น ท่านว่าผู้เยาว์ย่อมมีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วฉะนั้น

ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้เยาว์ไม่สามารถจัดการค้าขายนั้นได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือศาลจะกลับถอนคืนอนุญาตเสียก็ได้ สุดแล้วแต่กรณี"

2.1 ในความเกี่ยวพันกับกิจการค้าขายซึ่งผู้เยาว์ได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือศาลแล้ว ผู้เยาว์ย่อมมีฐานะเสมือนดังบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หมายความว่า ถึงแม้ผู้ประกอบกิจการค้านั้นจะเป็นผู้เยาว์ตามกฎหมาย แต่ในความเกี่ยวพันกับกิจการค้านั้น ผู้เยาว์ย่อมมีอำนาจจัดการ, ทำสัญญาต่าง ๆ ได้โดยลำพัง ไม่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือศาลอีก (ซึ่งต่างจากการทำนิติกรรมทั่วไปตามมาตรา 21 อันผู้เยาว์จะต้องได้รับอนุญาตเป็นเรื่อง ๆ ไป)

ตัวอย่าง ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ทำการค้าขายเครื่องถ้วยชาม ดังนี้ ผู้เยาว์ย่อมสามารถติดต่อสั่งซื้อเครื่องถ้วยชาม, จ้างคนงาน, ก่อหนี้ผูกพันคนเกี่ยวกับกิจการค้าขายได้โดยลำพังตนเอง

ข้อสังเกต เฉพาะนิติกรรมอันเกี่ยวกับกิจการค้าที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นที่ผู้เยาว์ทำได้โดยลำพัง หากเป็นนิติกรรมอย่างอื่นอันไม่เกี่ยวกับกิจการค้า ผู้เยาว์ยังต้องได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นเรื่อง ๆ ไป

ตัวอย่าง ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้เปิดร้านขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผู้เยาว์ย่อมมีอำนาจทำสัญญาในการซื้อหุ่นโชว์, ตบแต่งร้าน, จ้างคนงานได้โดยลำพัง แต่ถ้าผู้เยาว์จะซื้อวิดีโอมาดูในร้านก็ดี หรือซื้อรถยนต์สำหรับขับขี่ไปทำงานก็ได้ เหล่านี้ไม่ใช่

นิติกรรมอันเกี่ยวกับกิจการค้าขาย ดังนั้นผู้เยาว์จึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อนตามมาตรา 21

2.2 ถ้าปรากฏว่าผู้เยาว์ไม่สามารถประกอบกิจการค้าขายต่อไปได้ เช่น ขาดทุน หรือได้รับความเสียหายมาก ดังนี้ผู้ให้อนุญาตซึ่งอาจเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือศาล ย่อมมีอำนาจถอนคืนอนุญาตเสียได้ (มาตรา 28 วรรคสอง) เมื่อถอนคืนอนุญาตแล้ว มีผลทำให้ผู้เยาว์ไม่มีอำนาจประกอบกิจการค้าขายเช่นนั้นต่อไปได้ หากผู้เยาว์ยืนทำนิติกรรมอีก นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆียะ (มาตรา 21)

อนึ่ง การถอนคืนอนุญาตนี้ไม่มีผลกระทบถึงนิติกรรมของผู้เยาว์ซึ่งได้ทำไปก่อนการถอน นิติกรรมนั้นจึงสมบูรณ์

ส่วนที่ 2

คนไร้ความสามารถ

บุคคลอาจมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตหรือสมองจนถึงขั้นพิการ ซึ่งเป็นเหตุทักทอนความสามารถในการวินิจฉัยและการแสดงเจตนาโดยถูกต้อง บุคคลเหล่านี้เรียกว่า "คนวิกลจริต" ความวิกลจริตนี้อาจมีมากหรือน้อย แต่หากถึงขั้นไม่อาจแสดงเจตนาได้โดยถูกต้องแล้ว กฎหมายถือเป็นบุคคลที่ต้องถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิประเภทหนึ่ง ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณีคือ

กรณีที่ 1 คนวิกลจริตที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว

กรณีที่ 2 คนวิกลจริตที่ยังไม่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

1. คนวิกลจริตที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

ป.พ.พ. มาตรา 29 บัญญัติว่า "บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าภริยาสามีก็ดี ผู้

บุพการี กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่าตายายทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ก็ดี ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้

คำสั่งศาลอันนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา"

ดังนั้น บุคคลซึ่งจะถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา 29 นี้ จึงพอจะแยกเป็นหลักเกณฑ์ได้ 3 ประการคือ

1. เป็นคนวิกลจริต
2. มีผู้ร้องขอต่อศาล และ
3. ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

เมื่อครบหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ประการนี้แล้ว จึงจะถือว่า บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ

1. เป็นคนวิกลจริต คนที่จิตใจไม่ปกติ หรือสมองพิการที่จะถือว่าเป็นคนวิกลจริตตามความในมาตรา 29 นั้น ต้องถึงขนาดไม่สามารถมีสติ สัมปชัญญะ ความรู้สึกนึกชอบ ซึ่งอาจทำการอันเป็นที่เสียหายแก่ทรัพย์สินหรือตัวเขาเองได้ ดังนั้นจึงต้องประกอบด้วย

ก. เป็นอย่างมาก และ

ข. เป็นอยู่ประจำ

ก. เป็นอย่างมาก คือมีอาการหนักมากถึงขนาดขาดสติสัมปชัญญะ ความรู้สึกนึกชอบ จนไม่อาจจัดทำการงาน หรือแสดงเจตนาได้โดยถูกต้อง ซึ่งคำพิพากษาฎีกาที่ 490/2509 (ประชุมใหญ่) ได้วินิจฉัยคำว่า "บุคคลวิกลจริต" ตามมาตรา 29 นี้ว่า มิได้หมายเฉพาะถึงบุคคลผู้มีจิตนิดปกติ หรือตามที่เข้าใจกันทั่ว ๆ ไปว่าเป็นบ้าเที่ยวอาละวาดนั่งซึม หรือพูดเพ้อเจ้อโดยไม่มีเหตุผลเท่านั้นไม่ แต่หมายรวมถึงบุคคลที่มีกิริยาอาการนิดปกติ เพราะสติวิปลาส คือขาดความรำลึก ขาดความรู้สึก และขาดความรับผิดชอบด้วย เพราะบุคคลดังกล่าวนี้ไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนหรือกิจส่วนตัวของตนได้ที่เดียว

ปรากฏตามข้อเท็จจริงว่า นางสงวน ป่วยเป็นโรคเนื้องอกในสมองต้องนอนอยู่บนเตียงตลอดเวลา มีอาการพูดไม่ได้ หูไม่ได้ยิน ตาทั้งสองข้างมองไม่เห็น มีอาการอย่างคนไม่มีสติสัมปชัญญะใด ๆ ไร้ความสามารถที่จะดำเนินกิจการทุกสิ่งทุกอย่าง จึงถือได้ว่าเป็นบุคคลวิกลจริตตามความหมายแห่ง ป.พ.พ.มาตรา 29 แล้ว

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 490/2509 นี้ เห็นได้ว่า บุคคลวิกลจริตนั้น อาจมีลักษณะและอาการประการใดได้บ้าง ฉะนั้นถ้าเพียงแต่ปัญญาอ่อน หูไม่ดี ฟังไม่ชัด สติไม่ดีฟั่นเฟือน เป็นครั้งคราว พูดรู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง เป็นแต่จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบแต่ไม่ถึงขั้นวิกลจริต (ฎีกาที่ 1645/2520)

ข. เป็นอยู่ประจำ หมายความว่าอาการจิตไม่ปกติ หรือสมองพิการดังกล่าวในข้อ ก. นั้นมีอยู่เป็นประจำ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นอยู่ตลอดเวลา ผู้นั้นอาจมีเวลาที่สบายหรือเป็นปกติเป็นครั้งคราวก็ถือว่าเป็นคนวิกลจริตได้ แต่ถ้ามีอาการวิกลจริตเพราะเหตุบางอย่างเป็นครั้งคราว เช่น เมื่อเป็นไข้สูงแล้วเพ้อคลั่งหมดสติไป หรือเกิดอาการมึนเมาจนคลุ้มคลั่งดังนี้ ไม่ถือว่าเป็นคนวิกลจริต

2. มีผู้ร้องขอต่อศาล ตาม ป.พ.พ. มาตรา 29 ได้กำหนดบุคคลที่จะมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถไว้ 6 ประเภท คือ

2.1 ภริยาหรือสามีของคนวิกลจริต หมายถึงภริยาหรือสามีตามกฎหมาย คือได้มีการจดทะเบียนสมรสกันเท่านั้น ส่วนชายหญิงที่อยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไม่เป็นผู้มีสิทธิร้องขอตามมาตรา 29 นี้

2.2 ผู้บุพการีของคนวิกลจริต หมายถึง บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ของคนวิกลจริต ซึ่งเป็น ลูก หลาน เหลน ล้อ นั่นเอง

ข้อสังเกต กฎหมายไม่ได้ระบุว่าต้องเป็นผู้มีอำนาจปกครอง ดังนั้น แม้บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด จะมิได้เป็นผู้มีอำนาจปกครองก็ยังคงมีอำนาจร้องขอตามมาตรา 29 ได้

2.3 ผู้สืบสันดานของคนวิกลจริต หมายถึง ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของคนวิกลจริต

สำหรับบุตรบุญธรรมนั้น เมื่อมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 1598/28 วรรคต้นและย่อมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรม มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความพิทักษ์ของผู้ร้องได้ตามมาตรา 34 ประกอบด้วยมาตรา 29 (ฎีกาที่ 371/2510) ดังนั้นบุตรบุญธรรมจึงเป็นผู้มีสิทธิร้องขอตามมาตรา 29 นี้ได้เช่นกัน

การร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้บุพการีของคนเป็นคนไร้ความสามารถนี้ ไม่ถือว่าเป็นการฟ้องบุพการีตามมาตรา 1562 ซึ่งเรียกว่าอุทลุม แม้ผู้บุพการีจะได้ร้องคัดค้านทำให้กลายเป็นคดีมีข้อพิพาทก็ตาม

2.4 ผู้อนุบาลของคนวิกลจริต หมายถึงผู้ที่ปกครองดูแลคนวิกลจริตอยู่ตามข้อเท็จจริง เพราะหากจะให้หมายถึงผู้อนุบาลตามกฎหมาย ซึ่งมาตรา 30 บัญญัติว่า "บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ท่านว่าต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล" นั้น การร้องขอของผู้อนุบาลย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้

2.5 ผู้พิทักษ์ของคนวิกลจริต หมายความได้ 2 กรณี คือ ผู้พิทักษ์ตามกฎหมาย และผู้พิทักษ์ตามข้อเท็จจริง

ก. ผู้พิทักษ์ตามกฎหมาย เช่น บุคคลมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้สามารถ และให้อยู่ในความพิทักษ์ของผู้พิทักษ์ หากอาการฟั่นเฟือนนั้นมีมากขึ้น จนถึงขั้นวิกลจริตแล้ว ผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นเองสามารถร้องขอต่อศาลตามมาตรา 29 นี้ได้

ข. ผู้พิทักษ์ตามข้อเท็จจริง ในกรณีที่คนวิกลจริตนั้นไม่ได้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถมาก่อน ย่อมไม่อาจมีผู้พิทักษ์ตามกฎหมายได้

ดังนั้นจึงให้รวมถึงผู้ที่พิทักษ์ดูแลคนวิกลจริตตามข้อเท็จจริงได้ด้วย ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 964/2504 ได้อธิบายความหมายของผู้พิทักษ์ตามมาตรา 29 ไว้ว่า

"ผู้ที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตาม ป.พ.พ. มาตรา 34 นั้น คือผู้ที่ระบุไว้ในมาตรา 29 ซึ่งรวมทั้งผู้พิทักษ์ของบุคคลที่ไม่สามารถจัดการงานของตนเองได้ด้วย ตามมาตรา 29 นี้เป็นที่เห็นได้ว่า ถ้าจะตีความว่าผู้พิทักษ์ที่จะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่าบุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หมายความเฉพาะผู้พิทักษ์ที่ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งก่อนแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะมีผู้พิทักษ์ร้องขอเช่นนั้นได้ ที่มาตรา 29 ระบุผู้พิทักษ์ไว้ย่อมไร้ผล ตามมาตรา 34 ที่บัญญัติให้ศาลมีคำสั่งจัดให้คนเสมือนไร้ความสามารถอยู่ในความพิทักษ์นั้นมิได้หมายความว่า ผู้นั้นจะมีผู้พิทักษ์ตามพฤตินัยมาก่อนแล้วไม่ได้ เป็นแต่บัญญัติให้ศาลต้องมีคำสั่งในเรื่องนี้ เมื่อศาลสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถด้วยเท่านั้น ศาลฎีกาจึงเห็นว่า ถ้าผู้ร้องเป็นผู้พิทักษ์ของผู้คัดค้านอยู่จริง ผู้ร้องก็เป็นบุคคลเช่นที่ระบุไว้ในมาตรา 29 มีสิทธิร้องขอต่อศาลในคดีนี้ได้"

2.6 พนักงานอัยการ ถือว่าเป็นทนายของแผ่นดิน ซึ่งเป็นผู้คุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนทั่วไป ซึ่งรวมทั้งคนวิกลจริตด้วย จึงเป็นผู้หนึ่งที่สามารถร้องขอต่อศาลตามมาตรา 29 นี้ได้

เมื่อ ป.พ.พ. มาตรา 29 ได้ระบุบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลไว้โดยเฉพาะดังกล่าว บุคคลอื่นนอกจากที่ระบุไว้ เช่น พี่น้อง ลุงป้า น้าอา, เจ้าหนี้ หรือแม้ตัวคนวิกลจริตเองย่อมไม่มีสิทธิร้องขอตามมาตรา 29 นี้ได้

3. ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เมื่อมีผู้ร้องขอต่อศาลและศาลได้ไต่สวนและพิจารณาข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้ว หากศาลเห็นว่าผู้นั้นเป็นคนวิกลจริตจริง ดังคำร้องขอศาลก็จะสั่งให้ผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถ แต่ถ้าศาลพิจารณาตามข้อเท็จจริงและพยานต่าง แล้วเห็นว่า ไม่ถึงขนาดวิกลจริตศาลก็มีอำนาจที่จะไม่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เพราะการเป็นคนไร้ความสามารถนั้น กฎหมายตัดความสามารถในการใช้สิทธิโดยสิ้นเชิง ดังนั้น หากผู้นั้นยังคงมีสติสัมปชัญญะอยู่บ้าง ศาลก็จะไม่สั่งให้เป็นคนไร้ความ

สามารถ (ซึ่งอาจจะเข้าลักษณะคนเสมือนไร้ความสามารถได้)

เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลใดเป็นคนไร้ความสามารถแล้วตามมาตรา 29 วรรค 2 บัญญัติว่า "คำสั่งศาลอันนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา" ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลภายนอกได้ทราบว่า บุคคลใดเป็นคนไร้ความสามารถจะได้ไม่ทำนิติกรรมกับผู้นั้น เพราะเมื่อทำนิติกรรมไปแล้ว นิติกรรมนั้นย่อมเป็นโมฆียะ (มาตรา 31)

ข้อสังเกต แม้ตามมาตรา 29 วรรค 2 จะบัญญัติให้ประกาศคำสั่งศาลในราชกิจจานุเบกษาก็ตาม แต่ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถนั้น เริ่มแต่วันที่ศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ มิใช่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ผลตามกฎหมายของการเป็นคนไร้ความสามารถ

ป.พ.พ. มาตรา 30 บัญญัติว่า " บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ท่านว่าต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล"

ป.พ.พ. มาตรา 31 บัญญัติว่า "การใด ๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลงการนั้นท่านว่าเป็นโมฆียะ"

จากสองมาตราข้างต้น แยกได้เป็น 2 ประการ คือ

ก. การจัดให้อยู่ในความอนุบาล ซึ่งต้องพิจารณาถึง

1. ใครบ้างเป็นผู้อนุบาล

2. อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาล

ข. ผลของนิติกรรมที่คนไร้ความสามารถได้กระทำลง

ก. การจัดให้อยู่ในความอนุบาล

1. ใครบ้างเป็นผู้อนุบาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้ผู้ใดเป็นคนไร้ความสามารถแล้ว ในคำสั่งนั้นเองย่อมจะแต่งตั้งผู้อนุบาลไว้ด้วย ซึ่งศาลจะพิจารณาตั้งผู้สมควรที่จะดูแลคนไร้ความสามารถทั้งในทางส่วนตัวและทรัพย์สินได้ดี ในเรื่องนี้มีกฎหมายกำหนดไว้ดังนี้

1.1 ตามมาตรา 1589 วรรค 1 สำหรับคนไร้ความสามารถที่ยังไม่ได้สมรส หรือขาดจากการสมรสแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วหรือไม่ ผู้อนุบาลคือ บิดาและมารดา ในกรณีที่มีบิดาและมารดา ถ้าบิดาหรือมารดาตายแล้ว มารดาหรือบิดาที่ยังอยู่เป็นผู้อนุบาล ทั้งนี้เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น เช่น คนไร้ความสามารถไม่มีบิดามารดา หรือมีบิดามารดา แต่บิดามารดา มีความประพฤติอันไม่สมควรเป็นผู้อนุบาล หรือไม่สามารถเป็นผู้อนุบาลได้ ศาลก็มีอำนาจตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลได้

อนึ่ง ตามมาตรา 1569 บัญญัติไว้ว่า "...ในกรณีที่บุตรถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี" หมายความว่า ถ้าบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้อนุบาลโดยไม่ต้องมีคำสั่งศาลแต่งตั้งอีก ซึ่งผู้ใช้อำนาจปกครองคือ บิดาและมารดา หรือบิดาหรือมารดาตามมาตรา 1566 ดังกล่าวแล้ว

เห็นได้ว่ากรณีตามมาตรา 1569 ก็เป็นกรณีเดียวกับมาตรา 1589 สำหรับบุคคลที่ยังไม่สมรส และยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งให้บิดามารดาเป็นผู้อนุบาล ซึ่งถ้ามีผู้ร้องขอและศาลเห็นสมควร ศาลอาจสั่งให้บุคคลอื่นเป็นผู้อนุบาล โดยมีผลเป็นการถอนอำนาจปกครองด้วยตามมาตรา 1589 วรรค 2

1.2 ตามมาตรา 1463 กรณีศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีย่อมเป็นผู้อนุบาล แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอ และถ้ามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลก็ได้

กรณีคนไร้ความสามารถเป็นผู้ทำการสมรสแล้ว ผู้อนุบาลได้แก่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้กฎหมายได้คำนึงถึงความใกล้ชิดที่จะสามารถดูแลคนไร้ความสามารถได้ทั้งในทางส่วนตัวและทรัพย์สิน ฉะนั้นการที่ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลได้ ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ จึงต้องแสดงข้อเท็จจริงให้ศาลเห็นได้ว่า สามีหรือภริยาของคนไร้ความสามารถนั้นมีเหตุที่ไม่สมควรเป็นผู้อนุบาล

ตัวอย่าง โจทก์เป็นบุตรเกิดจากภริยาคนก่อนของ พระประสิทธิ์ ซึ่งเลิกร้าง

ลากันไปนานแล้ว โจทก์ได้สามีแยกเรือนอยู่ต่างหาก จำเลยเป็นภริยาประสิทธิ์อยู่กินด้วยกันทั้ง 10 ปี มีบุตรด้วยกัน พระประสิทธิ์ป่วยเป็นโรคจิต มีปัญหาว่าโจทก์หรือจำเลยควรเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์

ศาลฎีกาเห็นว่า คดีมีปัญหาแต่เพียงว่าฝ่ายใดจะสมควรเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์พระประสิทธิ์ เป็นดุลยพินิจของศาลสืบแต่หลักฐานคำพยานในข้อเท็จจริง ตามฎีกาโจทก์มีเพียงว่า โจทก์มีฐานะดีกว่าทั้งเป็นบุตรและได้พิทักษ์อยู่แล้ว เห็นว่าความรู้สึกทั่วไปในทางกฎหมายและบรรเพณี ภริยาย่อมดีกว่าผู้อื่นในการอนุบาลหรือพิทักษ์สามีผู้ป่วยเป็นโรคจิต จนกว่าจะมีผู้ใดผู้หนึ่งสำแดงออกมาให้ปรากฏว่า ภริยาเป็นผู้ไม่สมควร โจทก์หาได้แสดงออกไม่ ข้อฎีกาของโจทก์จึงหนีข้อเท็จจริงไม่พ้น ศาลล่างตัดสินมาก็โดยอาศัยข้อเท็จจริงนั่นเอง หาใช่ข้อกฎหมายไม่ โจทก์ฎีกาไม่ได้ (ฎีกาที่ 101/2477)

ตามปกติสามีย่อมเป็นผู้อนุบาลภริยา ซึ่งศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล เมื่อผู้มีส่วนได้เสียผู้ใดคัดค้านต่อศาล ผู้คัดค้านชอบที่จะนำสืบแสดงเหตุสำคัญให้เห็นว่า ศาลควรตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาล (ฎีกาที่ 346/2509)

2. อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาล

2.1 กรณีคนไร้ความสามารถเป็นผู้เยาว์ จากมาตรา 1569 บัญญัติว่า "ในกรณีที่บุตรถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ... ผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมเป็นผู้อนุบาล..." และมาตรา 1598/18 ซึ่งบัญญัติว่า "ในกรณีที่บิดามารดาเป็นผู้อนุบาลบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม ..."

ดังนั้นกรณีผู้เยาว์เป็นคนไร้ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจปกครองซึ่งได้แก่บิดามารดา หรือบิดาหรือมารดาแล้วแต่กรณี ย่อมเป็นผู้อนุบาล และมีอำนาจหน้าที่เป็นอย่างเดียวกัน (มาตรา 1598/18) แต่มีบางกรณีที่แตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น ผู้อนุบาลเป็นผู้จัดการทรัพย์สินและกระทำกิจการแทนคนไร้ความสามารถทุกอย่าง (ต่างจากผู้เยาว์ซึ่งผู้ใช้อำนาจปกครองอนุญาตให้ผู้เยาว์กระทำกิจการเองได้) หรือผู้อนุบาลจะต้องนำเงินได้

ของคนไร้ความสามารถใช้ไปในทางรักษาพยาบาลให้คนไร้ความสามารถหายจากอาการป่วยทางจิตหรือสมองพิการนั้นก่อนที่จะนำไปใช้ในเรื่องให้การศึกษาแก่บุตรหรือหาประโยชน์อื่นใดเป็นต้น

เมื่อผู้อนุบาลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของคนไร้ความสามารถ จึงต้องจัดการด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำ (มาตรา 1598/18 ประกอบกับมาตรา 1571) นอกจากนี้ในมาตรา 1598/18 ประกอบกับมาตรา 1574 เมื่อผู้อนุบาลจะทำนิติกรรมใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของคนไร้ความสามารถดังต่อไปนี้ จะต้องได้รับอนุญาตจากศาล คือ

(1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก จำนอง ปลดจำนองให้แก่ผู้จำนอง หรือโอนสิทธิจำนองอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้

(2) ก่อตั้ง หรือกระทำให้สุดสิ้นลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งทรัพย์สิทธิอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

(3) จำหน่ายหรือก่อข้อผูกพันที่จะให้จำหน่ายไปซึ่งสิทธิเรียกร้องที่มุ่งจะก่อตั้ง หรือโอนไปซึ่งทรัพยสิทธิในที่ดิน หรือที่จะทำให้ที่ดินปลอดจากสิทธิดังกล่าว

(4) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี หรือให้เช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์

(5) ขาย หรือแลกเปลี่ยนสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ หรือเอกสารแสดงกรรมสิทธิที่ผู้เยาว์ (ในที่นี้คือคนไร้ความสามารถ) ได้มาโดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หาจากบุคคลอื่นนอกจากบิดาหรือมารดา

(6) ให้กู้ยืมเงิน

(7) นำทรัพย์สินไปแสวงหาผลประโยชน์ นอกจากในกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1598/4(1),(2) หรือ (3)

(8) ประนีประนอมยอมความ

(9) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่จะเอาเงินได้ของผู้เยาว์ (คนไร้ความสามารถ) ให้แทนผู้เยาว์ (คนไร้ความสามารถ) เพื่อการกุศลสาธารณะ หรือการสังคมพอสมควรแก่ฐานานุรูปของผู้เยาว์ (คนไร้ความสามารถ)

(10) ไม่รับมรดกหรือการให้โดยเสน่หา ซึ่งไม่มีเงื่อนไข หรือค่าภาระติดพัน

(11) รับหรือไม่รับมรดก หรือการให้โดยเสน่หา ซึ่งมีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน

(12) มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย

(13) เข้าเป็นผู้ค้ำประกันหรือเป็นผู้รับเรือน หรือเป็นผู้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือนำเอาทรัพย์สินไปเป็นหลักประกันตัวผู้ต้องหารหรือจำเลย หรือทำนิติกรรมอื่นที่มีผลให้ผู้เยาว์ (คนไร้ความสามารถ) ต้องรับเป็นผู้ชำระหนี้ของบุคคลอื่นหรือแทนบุคคลอื่น

และถ้าในกิจการใดประโยชน์ของผู้อนุบาล หรือประโยชน์ของคู่สมรส หรือบุตรของผู้อนุบาลขัดกับประโยชน์ของคนไร้ความสามารถ ผู้อนุบาลต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงทำกิจการนั้นได้ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ (มาตรา 1598/18 และมาตรา 1575) เห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลดังกล่าวเหมือนกับอำนาจหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจปกครองของผู้เยาว์ซึ่งได้อธิบายมาแล้ว จึงขอเว้นไม่กล่าวซ้ำอีก

2.2 กรณีคนไร้ความสามารถมีคู่สมรสและคู่สมรสนั้นเป็นผู้อนุบาล ป.พ.พ. มาตรา 1598/15 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับมาตรา 1598/16 ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ และภริยาหรือสามีเป็นผู้อนุบาล มีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครอง" หมายความว่านอกจากสามีหรือภริยาซึ่งเป็นผู้อนุบาลจะมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครอง (ซึ่งกล่าวแล้วในข้อ 2.1) แล้ว ยังต้องอยู่ภายใต้มาตรา 1598/16 ซึ่งบัญญัติว่า "ในกรณีดังต่อไปนี้ คู่สมรสซึ่งเป็นผู้อนุบาลของคู่สมรสที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

(1) จำหน่าย จำนำ จำนองซึ่งสินส่วนตัว หรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง

(2) ให้โดยเสน่หาซึ่งสินส่วนตัวหรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่เป็นการให้ตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางสมาคม

(3) ให้เช่าสินส่วนตัว หรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเกิน 3 ปี

(4) ก่อให้เกิดหรือระงับซึ่งทรัพย์สิทธิแก่สินส่วนตัว หรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง"

เนื่องจากว่าในระหว่างสามีภริยานั้น ย่อมมีความสัมพันธ์กันในทางทรัพย์สิน ซึ่งแยกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สินส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายนั้นย่อมเป็นผู้จัดการแต่เพียงลำพัง ส่วนสินสมรสนั้นสามีภริยาต้องจัดการร่วมกัน (มาตรา 1473, 1476) ดังนั้น เมื่อสามีหรือภริยาเป็นผู้อนุบาลภริยา หรือสามีอีกฝ่ายหนึ่ง มาตรา 1598/16 จึงบัญญัติไว้เพื่อป้องกันปัญหาอันอาจเกิดจากการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวนั้น

2.3 กรณีคนไร้ความสามารถมีคู่สมรส แต่บุคคลอื่นเป็นผู้อนุบาลตาม ป.พ.พ. มาตรา 1598/17 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถและศาลเห็นไม่สมควรให้คู่สมรสเป็นผู้อนุบาล และตั้งบิดาหรือมารดาหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้อนุบาล ในกรณีเช่นว่านี้ให้ผู้อนุบาลเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกันกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่ถ้ามีเหตุสำคัญอันจะเกิดความเสียหายแก่คนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่นก็ได้" เมื่อศาลเห็นควรตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้อนุบาล ๆ นั้น เป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกับสามีหรือภริยาของคนไร้ความสามารถ แต่ถ้ามีเหตุสำคัญอันจะเกิดความเสียหายแก่คนไร้ความสามารถแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเรื่องอำนาจจัดการสินสมรสเป็นอย่างอื่นเพื่อประโยชน์แก่คนไร้ความสามารถก็ได้ เช่น สั่งให้ผู้อนุบาลมีอำนาจในการจัดการสินสมรสของคนไร้ความสามารณมากขึ้น เป็นต้น เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น คู่สมรสของคนไร้ความสามารณมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งแยกสินสมรสได้ (มาตรา 1598/17 วรรค 2) ซึ่งเมื่อ

แยกสินสมรสแล้ว ส่วนที่แยกออกเป็นของสามีหรือภริยาก็ตกเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น (มาตรา 1492)

2.4 ในกรณีที่บิดามารดาเป็นผู้อนุบาลบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือในกรณีที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่บิดามารดาหรือคู่สมรสเป็นผู้อนุบาล ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม (มาตรา 1598/18 ตอนท้าย) อำนาจหน้าที่ของผู้ปกครองมีอยู่อย่างไรได้อธิบายมาแล้วในส่วนที่ว่าด้วยผู้เยาว์ จะไม่กล่าวซ้ำอีก

ข. ผลของนิติกรรมที่คนไร้ความสามารถได้กระทำลง

การใด ๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลง การนั้นท่านว่าเป็นโมฆียะ (มาตรา 31) ไม่ว่าจะทำในเวลาที่มีจิตใจหรือสติเป็นปกติหรือไม่ หรือกรณีจะพราบว่าเป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ ตลอดเวลาที่ศาลยังไม่ถอนคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ผู้อนุบาลต้องเป็นผู้ทำการแทนทั้งสิ้น ผู้อนุบาลจะยินยอมให้คนไร้ความสามารถกระทำนิติกรรมเองไม่ได้ และไม่มีการใดที่กฎหมายบัญญัติให้คนไร้ความสามารถทำได้เองอย่างกรณีของผู้เยาว์

สำหรับนิติกรรมซึ่งตามกฎหมายเป็นเรื่องของคนไร้ความสามารถต้องทำเอง และผู้อนุบาลจะทำแทนไม่ได้ เช่น การทำพินัยกรรมหรือการสมรส นิติกรรมนั้นกฎหมายจะบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น พินัยกรรมที่คนไร้ความสามารถทำตกเป็นโมฆะตามมาตรา 1704 การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตกเป็นโมฆะ (มาตรา 1449 และมาตรา 1496) เห็นได้ว่า แม้ผู้อนุบาลก็ไม่สามารถทำกิจการดังกล่าวแทนได้ อนึ่ง การใดที่คนวิกลจริตทำในเวลาไม่มีสติพอที่จะแสดงเจตนาได้ ถือว่าไม่มีการแสดงเจตนาเลย ไม่มีผลเป็นนิติกรรมตามมาตรา 112 จึงไม่เกิดนิติสัมพันธ์ใด ๆ ขึ้นได้ไม่แต่เพียงเป็นโมฆียะเท่านั้น (1)

ข้อสังเกต "การใด ๆ "ที่คนไร้ความสามารถกระทำแล้วเป็นโมฆียะตามมาตรา 34 นั้น หมายถึง นิติกรรมเท่านั้น หากเป็น "นิติเหตุ" คนไร้ความสามารถคงต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น ความรับผิดในเรื่องละเมิด มาตรา 429

(1) ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ คำอธิบาย ป.พ.พ. ว่าด้วยบุคคล หน้า 54

บัญญัติว่า "บุคคลใด แม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริต ก็ยังต้องรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด ..." (1) เป็นต้น

การเป็นคนไร้ความสามารถสิ้นสุดลงอย่างไร

มาตรา 33 บัญญัติว่า "ถ้าเหตุอันทำให้ไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้ว และเมื่อตัวบุคคลผู้นั้นเอง หรือบุคคลใด ๆ ดังกล่าวมาในมาตรา 29 นั้น ร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาลถอนคำที่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นให้

คำสั่งของศาลถอนคำสั่งเช่นนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา"

จากมาตรา 33 พอจะแยกอธิบายได้ดังนี้

1. เหตุอันทำให้ไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้ว หมายถึงว่าผู้นั้นหายจากความพิการทางจิตหรือสมอง ซึ่งอาจหมายถึงมีอาการดีขึ้น มีสติสัมปชัญญะพอจะเข้าใจและรู้สึกรับผิดชอบได้ดีขึ้น เช่นนี้ ก็ถือได้ว่าเหตุอันทำให้ไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้ว ซึ่งอาจจะอยู่ในขั้นจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบกันเป็นเหตุให้ต้องอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้ (จะได้กล่าวต่อไปในเรื่องคนเสมือนไร้ความสามารถ) หรืออาจจะหายจากอาการดังกล่าวถึงขั้นเป็นปกติก็ได้

2. มีผู้ร้องขอต่อศาล ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลตามมาตรานี้ ได้แก่ บุคคลตามมาตรา 29 คือ สามีภริยา, ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์หรือพนักงานอัยการ นอกจากบุคคลดังกล่าวแล้ว ยังบัญญัติให้บุคคลผู้ที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นเอง มีสิทธิร้องขอได้ในกรณีที่ผู้นั้นหายจากอาการวิกลจริต และเป็นผู้มีความสามารถเป็นปกติแล้ว ก็ย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ถอนคำสั่งที่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นได้

3. ศาลได้ถอนคำที่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น เมื่อมีผู้ร้องขอต่อศาลดังกล่าว และศาลได้พิจารณาไต่สวนแล้วเห็นว่าเหตุที่ทำให้ไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้วจริงดังคำร้องขอ ศาลต้องถอนคำที่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นให้

---

(1) ดู ป.พ.พ. มาตรา 420

คำสั่งของศาลที่ได้ถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนไร้ความสามารถนี้ต้องโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 33 วรรค 2) เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทราบว่าได้เป็นผู้มีความสามารถเป็นปกติแล้ว แต่ผลของคำสั่งถอนนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลได้มีคำสั่งถอนเป็นต้นไป มิใช่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2. คนวิกลจริตที่ยังไม่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

ผู้ที่มีความพิการทางจิต หรือทางสมองถึงขนาดวิกลจริตที่ยังไม่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถยังมีอยู่มาก บุคคลประเภทนี้กฎหมายบัญญัติไว้แต่เฉพาะในมาตรา 32 เท่านั้นว่า "การใด ๆ อันบุคคลวิกลจริตได้ทำลง แต่หากบุคคลนั้นศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถไซร้ ท่านว่าการนั้นจะเป็นโมฆียะ ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าได้ทำลงในเวลาซึ่งบุคคลนั้นจริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้ทำเป็นคนวิกลจริต"

จากความในมาตรา 32 นิติกรรมที่บุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลง จะตกเป็นโมฆียะต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ 2 ประการคือ

ก. นิติกรรมนั้นได้ทำในเวลาที่ผู้นั้นวิกลจริตอยู่ และ

ข. คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วว่า ผู้ทำเป็นคนวิกลจริต

ก. ต้องทำนิติกรรมในขณะวิกลจริตอยู่

ที่เคยกล่าวแล้วว่าคนวิกลจริตนั้นไม่จำเป็นจะต้องมีอาการอยู่ตลอดเวลา เขาอาจมีเวลาที่เป็นปกติเป็นครั้งคราวได้ ดังนั้นนิติกรรมใดจะเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า ได้ทำขึ้นในขณะที่วิกลจริต ซึ่งผู้กล่าวอ้างจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ในขณะทำนิติกรรมนั้นผู้กระทำวิกลจริตอยู่ หากพิสูจน์ไม่ได้ นิติกรรมนั้นย่อมสมบูรณ์

พึงสังเกตว่าต่างกับนิติกรรมซึ่งคนไร้ความสามารถเป็นผู้กระทำเพราะนิติกรรมนั้นจะเป็นโมฆียะเสมอ ถ้าศาลยังไม่ถอนคำสั่งนี้ให้เป็นคนไร้ความสามารถ ถึงแม้จะทำขึ้นในขณะที่มีจิตปกติก็ตาม

ข. คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วว่า ผู้ทำเป็นคนวิกลจริต ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลภายนอกที่ได้ทำนิติกรรมกับคนวิกลจริต ถึงแม้คนวิกลจริตจะทำนิติกรรมในขณะที่ขาดสติความรู้สึกผิดชอบ แต่ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยสุจริตไม่ทราบว่าเป็นคนวิกลจริตแล้ว นิติกรรมนั้นยังสมบูรณ์

ตัวอย่าง ได้ความว่า ฉ. เป็นคนบ้าวิกลจริตรักษาไม่หาย ได้ทำหนังสือมอบอำนาจให้ ผ. ไปทำสัญญาโอนที่นาให้แก่จำเลย โดยจำเลยหลอกลวง ฉ. ว่าจะกระทำกิจการอย่างหนึ่ง ภายหลังจำเลยโอนขายที่รายพิพาทนี้ให้แก่ ค. ค. รับซื้อไว้โดยสุจริต

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่โจทก์จะขอให้ทำลายการโอนโฉนดรายนี้ได้ต่อเมื่อใบมอบฉันทะที่จำเลยได้มาจาก ฉ. เป็นโมฆะ แต่โจทก์ว่าได้มาโดยฉ้อโกงอันเป็นโมฆียะกรรม การใดที่บุคคลวิกลจริตทำไปนั้นก็หาเป็นโมฆะมาแต่เริ่มต้นไม่ ข้อที่โจทก์กล่าวว่าในมอบฉันทะเสียเปล่านั้น เห็นว่าการที่จำเลยหลอกลวงเอาใบมอบฉันทะจาก ฉ. เป็นเพียงโมฆียะตามมาตรา 121 เท่านั้น และคดีนี้ศาลมิได้ชี้ขาดว่าได้มีการบอกล้างให้ตกเป็นโมฆะก่อนที่ ค. ได้รับโอน แต่ปรากฏว่า ค. ได้มาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน จึงต้องบังคับตามมาตรา 1329 การบอกล้างในภายหลังนี้จึงไม่ช่วยคดีโจทก์ได้ (ฎีกาที่ 346/2480)

ข้อสังเกต

1. ที่ว่า คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วว่าผู้ทำเป็นคนวิกลจริตนั้นหมายถึงว่าได้รู้อยู่แล้วในขณะทำนิติกรรม ถ้ารู้ภายหลังจากทำนิติกรรมไปแล้ว นิติกรรมนั้นย่อมสมบูรณ์ได้

2. กรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ

พินัยกรรมซึ่งบุคคลวิกลจริตทำขึ้น มาตรา 1704 วรรค 2 บัญญัติว่า "พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต แต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น จะเป็นอันเสียเปล่าก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่า ในเวลาที่ทำพินัยกรรมนั้นผู้ทำวิกลจริตอยู่"

การสมรสของคนวิกลจริต มาตรา 1449 บัญญัติว่า "การสมรสจะกระทำมิได้ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริต..." และตกเป็นโมฆะตามมาตรา 1496

การทำพินัยกรรมหรือการสมรสของคนวิกลจริต จะเสียเปล่าหรือตกเป็นโมฆะดังบทบัญญัติข้างต้น ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า ทำพินัยกรรมหรือทำการสมรสในขณะที่วิกลจริตเท่านั้น หากปรากฏว่าขณะทำพินัยกรรมหรือขณะจดทะเบียนสมรสผู้นั้นมีสติความรู้สึกนึกคิดเป็นปกติ พินัยกรรมหรือการสมรสนั้นย่อมสมบูรณ์ ซึ่งต่างจากกรณีของคนไร้ความสามารถดังกล่าวแล้ว

3. การใดที่คนวิกลจริตได้ทำไป แม้ในระหว่างการไต่สวนคำร้องที่ขอต่อศาลเพื่อสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ยังคงอยู่ในหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 32 นี้เช่นกัน เนื่องจากศาลยังไม่ได้มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและคำสั่งนั้นจะเริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งเป็นต้นไป

ส่วนที่ 3

คนเสมือนไร้ความสามารถ

คนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นบุคคลที่กฎหมายจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิอีกประเภทหนึ่ง เนื่องจากไม่สามารถจัดทำการงานของตนได้ ซึ่งมาตรา 34 บัญญัติว่า "บุคคลผู้ใดไม่สามารถจะจัดทำการงานของตนเองได้ เพราะกายพิการหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบก็ดี เพราะความประพฤติสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาจิณก็ดี เพราะเป็นคนติดสุรายาเมาก็ดี เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดดังระบุไว้ในมาตรา 29 ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้

คำสั่งศาลนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา"

1. จากมาตรา 34 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่บุคคลจะเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ดังนี้คือ

1.1 เป็นผู้ไม่สามารถจะจัดทำการงานของตนเองได้ อันเกิดจากเหตุบกพร่อง

1.2 มีผู้ร้องขอต่อศาล

1.3 ศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

ดังจะได้อธิบายโดยลำดับคือ

1.1 เป็นผู้ไม่สามารถจะจัดทำการงานของตนเองได้ เพราะเหตุบกพร่องซึ่งอาจแยกได้เป็น 4 ประการ คือ

ก. กายพิการ เป็นอาการทางร่างกายที่มีความบกพร่องอย่างมาก แต่ไม่ถึงกับวิกลจริต เช่น ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ หรือเป็นอัมพาต ซึ่งอาจเป็นมาแต่กำเนิดหรือเป็นเพราะการเจ็บป่วยก็ได้ อาการดังกล่าวข้างต้นเป็นมากถึงขนาดไม่สามารถจัดทำการงานของตนได้ ถ้ามีอาการดังกล่าวข้างต้นแต่ยังสามารถทำการงานได้ เช่น เป็นอัมพาตแต่ยังพูดได้ความดี ย่อมไม่ถึงกับจัดการงานของตนไม่ได้ จึงไม่ใช่เหตุที่จะร้องขอต่อศาลตามมาตรา 34 ได้ (ฎีกาที่ 95/2483)

ข. จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ เนื่องจากเป็นโรคจิตหรือสมองพิการ แต่ไม่ถึงวิกลจริต คือเป็นผู้มีสติและความรู้สึกรับผิดชอบเป็นปกติอยู่บ้าง แต่มีความฟั่นเฟือนไม่สมประกอบเป็นครั้งคราว ซึ่งอาจเกิดจากโรคหรือเป็นโดยกำเนิดก็ได้ ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนได้

ค. ประพฤติสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาจิณ คือการใช้จ่ายเกินรายได้อย่างไร้ประโยชน์เป็นปกติวิสัย ดังนั้นจึงต้องมีลักษณะ

1) ใช้จ่ายเกินกว่ารายได้ กรณีนี้ต้องดูตามความเป็นจริงของแต่ละบุคคลในด้านฐานะ และความเป็นอยู่ บางคนอาจใช้จ่ายฟุ่มเฟือยบ้างแต่มีรายได้มาก ย่อมไม่ถือว่าใช้จ่ายเกินกว่ารายได้

2) เป็นการใช้จ่ายอย่างไร้ประโยชน์ ไม่สมควรที่ใช้ คือ เสเพลอาจเป็นเพราะความอ่อนแอแห่งจิตใจ ฟุ่มเฟือยโดยไม่มีเหตุอันควร แต่ถ้ามี

เหตุจำเป็นต้องใช้จ่าย เช่น ค่ารักษาพยาบาล หรือเพื่อการศึกษา ดังนี้แม้จะเกินรายได้ก็ไม่ถือว่าเป็นการสุรุ่ยสุร่ายเสเพล และ

3) เป็นอาจิณ คือประพฤติปฏิบัติเช่นนี้จนเป็นปกติวิสัย ดังนั้นหากใช้จ่ายเป็นครั้งคราวแม้จะมากอยู่บ้าง จึงไม่ถือว่าเป็นการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาจิณ

การประพฤติสุรุ่นสุร่ายเสเพลเป็นอาจิณดังกล่าวนี้ ต้องถึงขนาดที่จัดการงานไม่ได้

ง. ติดสุรายาเมา คือเสพสุรา ของมึนเมา หรือสิ่งเสพติดทุกชนิด ไม่เฉพาะแต่ฝิ่น กัญชา หรือเฮโรอีน จนขาดเสียไม่ได้ และถึงขนาดที่ไม่อาจจัดทำการงานของตนได้เพราะการติดสุรายาเมานั้น

1.2 มีผู้ร้องขอต่อศาล ตาม ป.พ.พ. มาตรา 34 บัญญัติว่า "... เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดดังระบุไว้ในมาตรา 29 ร้องขอต่อศาล ..." ดังนั้นผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ จึงได้แก่ สามีภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ หรือพนักงานอัยการ นั่นเอง โดยมีหลักการและเหตุผลเช่นเดียวกับกรณีผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งได้กล่าวแล้วโดยละเอียด จึงขอเว้นไม่กล่าวซ้ำอีก

1.3 ศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ จากความตอนท้ายของมาตรา 34 ที่ว่า "... ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้"

ก. ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ต่อเมื่อได้พิจารณาคำร้องขอของผู้ร้องแล้ว เห็นว่าเป็นผู้มีความบกพร่องจนไม่อาจทำการงานของตนได้จริงเท่านั้น หากผู้ร้องพิสูจน์ไม่ได้ว่า ผู้ป่วยไม่อาจจัดทำการงานของตนได้ ศาลย่อมมีอำนาจที่จะไม่สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้

ตัวอย่าง ได้ความเพียงว่าผู้คัดค้านซึ่งเป็นภริยาของผู้ร้องป่วยเป็นโรคอัมพาตมือเท้าตาย ไม่สามารถลุกนั่งด้วยตนเองได้ ศาลฎีกาเห็นว่าเพียงแต่กายพิการดังกล่าวนี้ ยังไม่พอฉือว่า ผู้ป่วยนั้นไม่สามารถจักทำการงานของตนเองได้ และผู้ร้องไม่มีพยานนำสืบว่า ผู้คัดค้านมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ไม่สามารถจะจัดทำการงานของตนเองได้ จึงพิพากษาให้ยกคำร้อง (ฎีกาที่ 95/2483)

อนึ่ง บุคคลจะเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ต่อเมื่อศาลได้มีคำสั่งแล้วเท่านั้น ดังนั้นตราบใดที่ศาลยังมิได้มีคำสั่งถึงแม้เป็นผู้มีเหตุบกพร่อง ก็มีสิทธิหน้าที่เช่นบุคคลธรรมดา

ตัวอย่าง บุคคลใดแม้จะเป็นใบ้มาแต่กำเนิดก็ตาม เมื่อศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถ ก็ย่อมไม่ใช่บุคคลผู้ไร้ความสามารถตามกฎหมาย ฉะนั้นจึงมีอำนาจดำเนินคดีได้อย่างบุคคลธรรมดาผู้อื่นจะร้องขอให้ตั้งตนเป็นผู้แทนเฉพาะคดีไม่ได้ (ฎีกาที่ 1552/2504)

ข. ผู้ที่จะเป็นผู้พิทักษ์ ใครบ้างที่จะเป็นผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถได้ ตามกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เช่นเดียวกับกรณีผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถคือ

พวกที่ 1 ตามมาตรา 1589 วรรค 1 สำหรับคนเสมือนไร้ความสามารถที่ยังไม่ได้สมรส หรือขาดจากการสมรสแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วหรือไม่ ผู้พิทักษ์คือบิดาและมารดา ถ้ามีแต่บิดาหรือมารดา บิดาหรือมารดานั้นเป็นผู้พิทักษ์ ซึ่งหากบุคคลเหล่านี้มีเหตุอันไม่สมควรเป็นผู้พิทักษ์ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้อื่นเป็นผู้พิทักษ์ได้ (ดูคำอธิบายในเรื่องผู้อนุบาล)

พวกที่ 2 ตามมาตรา 1463 กรณีศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีย่อมเป็นผู้พิทักษ์ แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอและถ้ามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้พิทักษ์ก็ได้ (ดูรายละเอียดในเรื่อง ผู้อนุบาล)

2. ผลของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

เนื่องจากคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้ไม่สามารถจัดการงานของตนได้

เพราะมีเหตุบกพร่องบางประการ โดยปกติจึงถือว่ามีความสามารถในการใช้สิทธิได้อย่างบุคคลธรรมดา เฉพาะกิจการบางอย่างที่ระบุไว้ในมาตรา 35 เท่านั้น ที่คนเสมือนไร้ความสามารถถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิ คือต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

มาตรา 35 บัญญัติว่า "บุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กล่าวต่อไปนี้ได้ คือ

(1) รับหรือใช้เงินทุน

(2) ทำสัญญากู้ยืม หรือรับประกัน

(3) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มาหรือปล่อยไป ซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

(4) ทำการอันหนึ่งอันใดเกี่ยวด้วยคดีความในศาล เว้นแต่การร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(5) ให้โดยเสน่หา หรือประนีประนอมยอมความ หรือทำความตกลงให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาคดี

(6) รับหรือบอกสละความเป็นหายาท

(7) บอกปัดไม่รับเมื่อเขาได้ให้โดยเสน่หา หรือไม่รับส่วนทรัพย์มรดกหรือรับเอาทรัพย์เขาให้ หรือทรัพย์มรดกอันมีค่าภาระติดพัน

(8) ก่อสร้าง ปลูกสร้างซ่อมแปลง หรือขยายโรงเรือนให้ใหญ่ขึ้น หรือทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่

(9) เช่า หรือให้เช่าทรัพย์สินเป็นสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าหกเดือน หรือเป็นอสังหาริมทรัพย์มีกำหนดนานกว่าสามปี

อนึ่ง ในพฤติการณ์อันสมควร ศาลจะสั่งว่าบุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อทำการอื่นใดนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอีกก็ได้

การใดอันกระทำลงฝ่าฝืนบทบัญญัติทั้งหลายซึ่งกล่าวข้างบนนี้ ท่านว่าเป็นโมฆียะ

จากความในมาตรา 35 นั้น กิจการที่คนเสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ คือ

(1) รับหรือใช้เงินทุน

รับเงินทุน คือการรับเงินที่มีผู้ให้ไว้ทำทุน หรือการรับชำระหนี้ อันเป็นการรับเงินทุนที่ได้จ่ายไปแล้วคืนมา เช่น รับชำระหนี้เงินกู้ ถอนเงินฝากธนาคาร เป็นต้น ซึ่งคนเสมือนไร้ความสามารถอาจทำให้เกิดความเสียหายได้เพราะขาดความระมัดระวัง หรืออาจถูกหลอกลวงได้ง่าย พึงสังเกตว่า กฎหมายบัญญัติห้ามเฉพาะการรับเงินทุน ฉะนั้นหากเป็นการรับดอกเบี้ย ค่าเช่า ค่าเสียหาย ซึ่งไม่ใช่การคืนทุนแล้ว คนเสมือนไร้ความสามารถย่อมรับได้โดยไม่ต้องรับความยินยอมจากผู้พิทักษ์

ใช้เงินทุน คือการเอาเงินทุนไปใช้ เช่น เอาเงินซึ่งเอาไว้เป็นทุนซื้อสินค้าไปใช้ เป็นต้น หรือการลงทุน เช่น ซื้อหุ้น หรือซื้อพันธบัตร เหล่านี้ คนเสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เพราะหากปล่อยให้คนเสมือนไร้ความสามารถใช้เงินทุนดังกล่าวอาจเกิดความเสียหายได้ง่าย เพราะเป็นผู้อ่อนแอเนื่องจากเหตุบกพร่องทางกาย ทางจิตใจ หรือความประพฤติดังกล่าวแล้ว

(2) ทำสัญญากู้ยืมหรือรับประกัน

ทำสัญญากู้ยืม คือการเข้าทำสัญญากู้ยืม ไม่ว่าในฐานะผู้ให้กู้ยืม หรือผู้กู้ยืม คนเสมือนไร้ความสามารถจะทำได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อผู้พิทักษ์จะได้พิจารณาว่าคนเสมือนไร้ความสามารถจะได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์เพียงใด สมควรที่จะเข้าทำสัญญาหรือไม่

รับประกัน คือการเข้าเป็นผู้ค้ำประกันการชำระหนี้ของบุคคลอื่น หากบุคคลอื่นนั้นไม่ชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ย่อมเรียกเอาจากผู้ค้ำประกันได้ และอาจมีการค้ำประกันอย่างอื่น เช่น การเอาทรัพย์สินไปจำนอง เพื่อประกันหนี้ผู้อื่นเป็นต้น เหล่านี้คนเสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน หากผู้พิทักษ์เห็นว่าคน

เสมือนไร้ความสามารถจะเสียเปรียบมากหรือจะได้รับความเสียหายและเมื่อผู้พิทักษ์ไม่ยินยอม คนเสมือนไร้ความสามารถจะทำนิติกรรมดังกล่าวนี้มิได้

(3) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจะได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์อันมีค่า คือ

ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มาซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์อันมีค่า หรือ

ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

จากความในอนุมาตรานี้ อสังหาริมทรัพย์คือ ที่ดิน หรือทรัพย์ที่ติดอยู่กับที่ดิน เช่น บ้านเรือน หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน เช่น ถนน เป็นต้น ส่วนสังหาริมทรัพย์อันมีค่า หมายถึง ทรัพย์อันอาจชนเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่งได้ด้วยกำลังแรงแห่งธรรมชาติ หรือกำลังแรงแห่งทรัพย์นั้นเอง (ฎ ป.พ.พ. มาตรา 100, 101)

สังหาริมทรัพย์อันมีค่า หมายถึงสังหาริมทรัพย์ประเภทที่สำคัญ (1) (important) เวลาจะจำหน่ายจ่ายโอนต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา 456 วรรค 1) และอาจจดทะเบียนจำนองได้ (มาตรา 703) เช่นเดียวกับที่ดินโดยไม่ได้คำนึงถึงราคาของทรัพย์สินนั้น เช่น เรือกำปั่น หรือเรือที่มีระวางตั้งแต่ 6 ตันขึ้นไป เรือกลไฟ เรือยนต์ที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพ หรือสัตว์พาหนะ เป็นต้น

ที่กฎหมายกำหนดให้คนเสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เมื่อจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจะได้มาซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์อันมีค่า เช่น ซื้อที่ดิน, ซื้อเรือยนต์, รับจำนองที่ดิน ฯลฯ หรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์อันมีค่า เช่น ขายที่ดิน, จำนองที่ดิน, ให้เช่าซื้อเรือกำปั่น ฯลฯ เหล่านี้ เนื่องจากในการทำสัญญาดังกล่าวต้องใช้ความระมัดระวัง

---

(1) ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ คำอธิบาย ป.พ.พ. ว่าด้วยบุคคล หน้า 58 อ้างถึง de Becker Annotated a.12 p.15 ใช้คำว่า important ไม่ใช่ valuable

เมื่อคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้พิการทางกายหรือจิตใจ จึงอาจขาดความระมัดระวัง ทำให้เสียเปรียบและเกิดความเสียหายได้ง่าย

(4) ทำการอันหนึ่งอันใดเกี่ยวด้วยคดีความในศาล เว้นแต่การร้องขอถอนผู้พิทักษ์

การอันหนึ่งอันใดเกี่ยวด้วยคดีความในศาล ได้แก่ การฟ้องคดีในฐานะโจทก์ หรือการต่อสู้คดีในฐานะจำเลย เหล่านี้ต้องอาศัยความระมัดระวัง และสติปัญญา ดังนั้น เมื่อคนเสมือนไร้ความสามารถจะกระทำการดังกล่าวจึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อจะได้พิจารณาว่าสมควรจะฟ้องคดีหรือสู้คดีหรือไม่ จะเสียประโยชน์หรือได้ประโยชน์เพียงใด

กฎหมายยกเว้นในเรื่องการร้องขอถอนผู้พิทักษ์ ซึ่งคนเสมือนไร้ความสามารถอาจทำได้เองโดยไม่ต้องรับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เนื่องจากการขอถอนผู้พิทักษ์จะมีขึ้นต่อเมื่อผู้พิทักษ์ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ไม่ดูแลผลประโยชน์ให้คนเสมือนไร้ความสามารถเท่าที่ควร หรือไม่รักษาอาการป่วยของคนเสมือนไร้ความสามารถ แต่กลับทำให้อาการหนักขึ้น ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งหากจะให้ขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน คนเสมือนไร้ความสามารถย่อมไม่มีโอกาสร้องขอได้เช่นนั้น

(5) ให้โดยเสน่หาหรือประนีประนอมยอมความ หรือทำความตกลงให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาคดี

ให้โดยเสน่หา คือการโอนทรัพย์สินของตนให้โดยเสน่หาแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับและผู้รับยอมรับเอาทรัพย์สินนั้น (มาตรา 521) ซึ่งควรจะต้องเป็นไปโดยสมควรแก่ฐานะของผู้ให้ และเพื่อศีลธรรมอันดีหรือเพื่อสมาคมอันสมควร ดังนั้นคนเสมือนไร้ความสามารถจะทำการให้โดยเสน่หาแก่ผู้ใดจึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อจะพิจารณาถึงความสมควรดังกล่าวข้างต้น เพราะหากคนเสมือนไร้ความสามารถทำไปโดยลำพังอาจถูกล่อลวงหรือให้โดยเกินสมควรก็ได้

ประนีประนอมยอมความ คือสัญญาซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน (มาตรา 850) ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ได้เสียว่าสมควรจะผ่อนผันหรือยอมความดังกล่าวนั้นหรือไม่ คนเสมือนไร้ความสามารถจึงไม่อาจตัดสินใจได้โดยลำพัง เนื่องจากความบกพร่องของตน เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

ทำความตกลงให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาคดี คือการตกลงตั้งคนกลางขึ้นพิจารณาข้อพิพาท ซึ่งอาจทำได้ทั้งในและนอกศาล กรณีนี้จำเป็นจะต้องดูว่าอนุญาโตตุลาการที่ตั้งขึ้นมีความเป็นธรรมและรู้ข้อเท็จจริงในคดีพิพาทเพียงใด หากให้คนเสมือนไร้ความสามารถตัดสินใจตั้งอนุญาโตตุลาการขึ้นโดยลำพัง อาจขาดวิจารณญาณดังกล่าวและเกิดความเสียหายได้ กฎหมายจึงบัญญัติให้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

(6) รับหรือบอกสละความเป็นทายาท

รับความเป็นทายาท เห็นว่ากรณีนี้จะไม่มีตามกฎหมายในขณะนี้ เนื่องจากทรัพย์มรดกตกทอดยังทายาททันทีที่เจ้ามรดกตาย (มาตรา 1599) โดยไม่ต้องมีการบอกรับ

บอกสละความเป็นทายาท การตัดสินใจบอกสละความเป็นทายาทหรือบอกสละมรดกจะต้องพิจารณาว่า หากรับมรดกมาแล้วจะก่อภาระหรือหน้าที่คุ้มกับทรัพย์มรดกที่ได้รับหรือไม่ เพราะกองมรดกรวมทั้งทรัพย์สินและสิทธิหน้าที่ความรับผิดต่าง ๆ ของผู้ตายด้วย (มาตรา 1600) ถึงแม้ทายาทไม่จำต้องรับผิดเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกทอดได้แก่ตน (มาตรา 1601) ก็ตาม แต่หากความรับผิดหรือภาระหน้าที่จะมีมากเช่นได้ทรัพย์มรดกสองแสนบาท แต่ทายาทต้องใช้หนี้ให้กับเจ้าหนี้ของเจ้ามรดกหลายรายเป็นเงินเกือบสองแสนบาท ดังนี้ก็สมควรจะสละมรดกหรือสละความเป็นทายาทนั้นเสีย แต่ถ้าความรับผิดหรือภาระหน้าที่มีไม่มากนัก และพอสมควรกับทรัพย์มรดกที่จะได้รับแล้ว ก็ไม่สมควรบอกสละความเป็นทายาท

การบอกสละความเป็นทายาทหรือสละมรดกนี้นอกจากคนเสมือนไร้ความสามารถจะต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์แล้ว ยังต้องได้รับอนุมัติจากศาลด้วย (มาตรา 1611)

(7) บอกปัดไม่รับเมื่อเขายกให้โดยเสน่หา หรือไม่รับส่วนทรัพย์มรดก หรือรับเอาทรัพย์เขาให้หรือทรัพย์มรดกอันมีค่าภาระติดพัน

บอกปัดไม่รับเมื่อเขายกให้โดยเสน่หา หรือไม่รับส่วนทรัพย์มรดก กรณีที่มีผู้โอนทรัพย์สินให้โดยเสน่หาแก่คนเสมือนไร้ความสามารถก็ดี หรือมีส่วนทรัพย์มรดกซึ่งจะตกได้แก่คนเสมือนไร้ความสามารถก็ดี เหล่านี้คนเสมือนไร้ความสามารถสมควรรับไว้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ เนื่องจากเป็นการได้ประโยชน์แต่อย่างเดียว ไม่เกิดความเสียหายแต่อย่างใด ดังนั้นหากคนเสมือนไร้ความสามารถจะบอกปัดไม่รับทรัพย์สินที่เขาให้โดยเสน่หาก็ดี หรือจะไม่รับส่วนทรัพย์มรดกก็ดี ซึ่งเป็นการเสียประโยชน์อันพึงได้รับจึงต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

รับเอาทรัพย์เขาให้อันมีค่าภาระติดพันหรือรับทรัพย์มรดกอันมีค่าภาระติดพัน กรณีเหล่านี้คนเสมือนไร้ความสามารถต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อจะได้พิจารณาถึงภาระติดพันนั้นว่าสมควรจะรับไว้หรือไม่ หากภาระติดพันมีมากเกินสมควรก็จะไม่รับทรัพย์ที่เขาให้หรือทรัพย์มรดกนั้น พึงสังเกตว่า หากเป็นกรณีบอกปัดไม่รับทรัพย์เขาให้อันมีค่าภาระติดพันก็ดี หรือไม่รับทรัพย์มรดกอันมีค่าภาระติดพันก็ดี คนเสมือนไร้ความสามารถทำได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

(8) ก่อสร้าง ปลูกสร้างซ่อมแปลง หรือขยายโรงเรือนให้ใหญ่ขึ้น หรือทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่

เห็นได้ว่า การก่อสร้างเช่นการปลูกอาคารบ้านเรือนขึ้นก็ดี หรือปลูกสร้างซ่อมแปลงหรือขยายโรงเรือนที่มีอยู่แล้วให้ใหญ่ขึ้น หรือทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่เหล่านี้ต้องใช้เงินทุนมาก จึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อจะพิจารณาถึงผลที่จะได้รับว่าคุ้มกันกับเงินทุนที่จะต้องได้จ่ายเพื่อการดังกล่าวหรือไม่ เนื่องจากคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้มีเหตุบกพร่องไม่อาจจัดทำการงานของตนได้ จึงอาจตัดสิน

ใจโดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ได้เสียซึ่งอาจเกิดความเสียหายได้ง่าย ส่วนการซ่อมแซมเล็กน้อย เช่น เปลี่ยนบานหน้าต่างที่ชำรุด หรือเอากระเบื้องมามุงหลังคาแทนแผ่นที่แตกไป เหล่านี้คนเสมือนไร้ความสามารถทำได้เองโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์

(9) เช่าหรือให้เช่าทรัพย์สินเป็นสังหาริมทรัพย์มีกำหนดนานกว่าหกเดือน หรือเป็นอสังหาริมทรัพย์มีกำหนดนานกว่าสามปี

เนื่องจากการเช่าสังหาริมทรัพย์เกินระยะเวลา 6 เดือน หรือเช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า 3 ปี ก็ดี หรือการให้เช่าสังหาริมทรัพย์เกินระยะเวลา 6 เดือน หรือให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินระยะเวลา 3 ปีก็ดี ย่อมก่อภาระผูกพันตามสัญญามาก และการเช่าหรือให้เช่าเป็นระยะเวลานาน ๆ อาจเสียค่าใช้จ่ายโดยไร้ประโยชน์ได้ ดังนั้นจึงต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

เมื่อกฎหมายใช้คำว่า "... นานกว่าหกเดือน..." และ "... นานกว่าสามปี..." ดังนั้น ถ้าเป็นการเช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์เป็นเวลาหกเดือนหรือน้อยกว่านั้นก็ดี หรือการเช่าหรือให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เป็นเวลาสามปีหรือน้อยกว่านั้นก็ดี คนเสมือนไร้ความสามารถย่อมทำได้เอง โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

(10) ในพฤติการณ์อันสมควร ศาลจะสั่งว่าบุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อน เพื่อทำการอื่นใดนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอีกก็ได้ (มาตรา 35 วรรค 2)

กิจการต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 35(1)–(9) นั้นถือเป็นเรื่องสำคัญโดยทั่วไปที่คนเสมือนไร้ความสามารถต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน แต่เมื่อคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้มีเหตุบกพร่องดังระบุในมาตรา 34 อันไม่อาจจัดทำการงานของตนได้ ซึ่งอาจก่อความเสียหายอื่นใดนอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 35(1)–(9) นั้นก็ได้ เช่น ซื้อซื้อเหล้าต่างประเทศราคาแพงมาสะสมไว้เป็นจำนวนมาก ฯลฯ อันเป็นการใช้จ่ายโดยไร้ประโยชน์ ดังนี้เมื่อผู้พิทักษ์ร้องขอต่อศาล ศาลย่อมมีอำนาจสั่งว่าในการกระทำเช่นนั้น

คนเสมือนไร้ความสามารถต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนตามมาตรา 35 วรรค 2 นั้น

หากคนเสมือนไร้ความสามารถทำกิจการดังระบุในมาตรา 35 ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยมิได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ การนั้นย่อมตกเป็นโมฆียะ หมายความว่า นิติกรรมนั้นยังคงสมบูรณ์อยู่จนกว่าจะได้มีการบอกล้างโดยคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นเอง ทายาทของคนเสมือนไร้ความสามารถหรือผู้พิทักษ์ (มาตรา 137) เมื่อบอกล้างแล้วนิติกรรมจะเป็นโมฆะ คือเสียเปล่ามาแต่เริ่มแรก (มาตรา 138) และหากผู้พิทักษ์ได้ให้สัตยาบันนิติกรรมนั้นก็เป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรกเช่นกัน (มาตรา 139)

ข้อสังเกต

1. เนื่องจากกฎหมายระบุกิจการที่คนเสมือนไร้ความสามารถต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ไว้โดยเฉพาะในมาตรา 35 เท่านั้น ดังนั้นในกิจการทั่วไป คนเสมือนไร้ความสามารถย่อมทำได้เองโดยปกติ แม้ในกิจการที่คนเสมือนไร้ความสามารถต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น การทำพินัยกรรม การสมรส กฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติห้ามไว้ ดังนั้นคนเสมือนไร้ความสามารถจึงสามารถทำพินัยกรรมหรือทำการสมรสได้โดยลำพังตนเอง

2. ตามมาตรา 35 กฎหมายบัญญัติให้คนเสมือนไร้ความสามารถต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน เมื่อต้องการทำกิจการดังระบุไว้ในอนุมาตรา (1)–(9) ดังนั้นผู้พิทักษ์จะกระทำกิจการต่าง ๆ นั้นแทนเสียเองคุจผู้แทนโดยชอบธรรมทำแทนผู้เยาว์ไม่ได้ เว้นแต่มีหลักฐานแสดงว่าคนเสมือนไร้ความสามารถมีเจตนากระทำการนั้นและได้มอบอำนาจให้ผู้พิทักษ์กระทำการแทน

ตัวอย่าง ผู้เสมือนไร้ความสามารถย่อมประกอบกิจการต่าง ๆ ได้ เว้นแต่ในบางกรณีจึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนเท่านั้น กฎหมายมิได้ให้อำนาจผู้พิทักษ์มีอำนาจปกครองผู้เสมือนไร้ความสามารถด้วยไม่ ฉะนั้นผู้พิทักษ์จะฟ้องความแทนผู้เสมือนไร้ความสามารถโดยลำพังตนเองโดยมิได้รับมอบอำนาจจากผู้เสมือนไร้ความสามารถไม่ได้ (ฎีกาที่ 666/2495)

ความสิ้นสุดการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

มาตรา 36 บัญญัติว่า "ถ้าเหตุอันทำให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถนั้นได้สุดสิ้นลงไปแล้ว ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรา 33 มาใช้บังคับตามแต่กรณี"

เมื่อกฎหมายให้ใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับความสิ้นสุดการเป็นคนไร้ความสามารถ (มาตรา 33) จึงแยกได้ดังนี้คือ

1. เหตุอันทำให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถนั้นได้สุดสิ้นไปแล้ว ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

ก. คนเสมือนไร้ความสามารถมีอาการหนักขึ้นถึงขนาดวิกลจริต เช่นนี้ ย่อมต้องร้องขอต่อศาลให้ถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เพื่อสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแทน

ข. คนเสมือนไร้ความสามารถหายจากอาการต่าง ๆ อันเป็นเหตุบกพร่องที่ระบุไว้ในมาตรา 34 และกลับเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะและความสามารถเป็นปกติ

2. มีผู้ร้องขอต่อศาล คือบุคคลตามมาตรา 29 ได้แก่ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ หรือพนักงานอัยการ และรวมทั้งคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นเองในกรณีที่เขามีความสามารถเป็นปกติดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ร้องขอต่อศาลได้

3. ศาลได้ถอนคำที่ได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น เมื่อศาลได้พิจารณาไต่สวนแล้วเห็นว่า เหตุที่ทำให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้วจริงดังคำร้องขอ ศาลต้องถอนคำที่ได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นให้

คำสั่งของศาลที่ได้ถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนี้ ต้องโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 33 วรรค 2) เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทราบ แต่ผลของคำสั่งถอนนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลได้มีคำสั่งถอนเป็นต้นไป มิใช่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ ตราบใดที่ศาลยังมิได้ถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนเสมือน

ไร้ความสามารถ บุคคลนั้นจะจัดทำกิจการใด ๆ โดยสมบูรณ์เช่นบุคคลธรรมดายังไม่ได้ แม้จะมีอาการเป็นปกติและสามารถจัดการงานของตนได้แล้วก็ตาม